

Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова

ВГО Українська академія наук

Видавництво «Гілея»

Гілея
Науковий вісник
збірник наукових праць

- *Історичні науки*
- *Філософські науки*
- *Політичні науки*

Випуск 126 (№ 11)

Київ – 2017

Збірник засновано 2004 року. Вихід з друку – щомісячно**Фахове видання**

з філософських, політичних наук затверджено наказом Міністерства освіти і науки України
№ 747 від 13 липня 2015 р., з історичних наук наказом МОН України № 1328 від 21 грудня 2015 р. (перереєстрація)

Свідectво про державну реєстрацію (перереєстрацію) друкованого засобу
масової інформації: серія KB № 19946 – 9746 ПР від 31 травня 2013 року

Друкується за рішенням:

Вченої ради Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова
(протокол № 02 від 26 жовтня 2017 р.); Президії ВГО Української Академії Наук (протокол № 17.10.26 від 26 жовтня 2017 р.)

Збірник входить до міжнародних баз

Google Scholar; Index Copernicus (Польща); EBSCO Publishing, Inc. (USA); SIS (Scientific Indexing Services) (USA); InfoBase Index (Індія); РИНЦ (Росія).

Шеф – редактор:

Андрущенко В. П.,
д-р філос. наук, проф., член – кор. НАН України,
акад. НАПН України
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)

Головний редактор:

Вашкевич В. М.,
д-р філос. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)

Співредактори:

Акопян В. Г.,
д-р філос. наук, ст.н.с. (Україна, Київ)
Кивлюк О. П., д-р філос. наук, ст.н.с.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Муляр В. І.,
д-р філос. наук, проф. (Україна, Житомир)

Відповідальний секретар:

Халамандик В. Б.,
д-р філос. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)

Редакційна рада:

Андрущенко В. П., д-р філос. наук
проф., член – кор. НАН України, акад. НАПН України
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Вашкевич В. М., д-р філос. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Зеленков А. І., д-р філос. наук, проф. (Білорусь, Мінськ)
Колесник В. Ф., д-р іст. наук, проф.,
член-кор. НАН України (Україна, Київ)
Мирзаханян Р., д-р іст. наук, проф. (Вірменія, Єреван)
Михальченко М. І., д-р філос. наук, проф.,
член – кор. НАН України (Україна, Київ)
Панчук М. І., д-р іст. наук, проф. (Україна, Київ)
Рафальський О. О., д-р іст. наук, проф. (Україна, Київ)
Савельєв В. Л., д-р іст. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Солдатенко В. Ф., д-р іст. наук, проф., член-кор. НАН України
(Україна, Київ)
Степико М. Т., д-р філос. наук, проф. (Україна, Київ)

Редакційна колегія:**З історичних наук:**

Войцехівська І. Н., д-р іст. наук, проф. (Україна, Київ)
Дробот І. І., д-р іст. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Журба М. А., д-р іст. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Лазько Г. Г., д-р іст. наук, проф. (Білорусь, Гомель)
Лисак В. Ф., д-р іст. наук, проф. (Україна, Маріуполь)
Мезга М. М., д-р іст. наук, проф. (Білорусь, Гомель)
Михайлюк В. П., д-р іст. наук, проф. (Україна, Старобільськ)

Стоян Т. А., д-р іст. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Сушко О. О., д-р іст. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Чернега Л. М., д-р іст. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Шаповал Ю. І., д-р іст. наук, проф. (Україна, Київ)

З філософських наук:

Абасов А. С., д-р філос. наук, проф. (Азербайджан, Баку)
Базалук О. О., д-р філос. наук, проф. (Україна, Київ)
Бех В. П., д-р філос. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Воронкова В. Г., д-р філос. наук, проф. (Україна, Запоріжжя)
Герасимова Е. М., д-р філос. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Гарбар Г. А., д-р філос. наук, проф. (Україна, Миколаїв)
Жадько В. О., д-р філос. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Жижко Т. А., д-р філос. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Кущепал С. В., д-р філос. наук, проф. (Україна, Полтава)
Миколайчук А., д-р хабілітований, проф. (Польща, Познань)
Онїпко О. Ф., д-р техн. наук, проф. (Україна, Київ)
Свириденко Д. Б., д-р філос. наук, доц.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Терещинський С. О., д-р філос. наук, доц.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Тещлаєв С., д-р філос. наук, проф. (Польща, Бидгощ)
Яшанов С. М., д-р пед. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)

З політичних наук:

Андрушишин Б. І., д-р іст. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Андриюкайтене Р., д-р PhD соціальних наук (менеджмент),
(Литва, Маріямполь)
Бабкіна О. В., д-р політ. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Балабанов К. В., д-р політ. наук, проф. (Україна, Маріуполь)
Варзар І. М., д-р політ. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Васильчук Є. О., д-р політ. наук, доц. (Україна, Черкаси)
Войналович В. А., д-р політ. наук, проф. (Україна, Київ)
Іванов М. С., д-р політ. наук, проф. (Україна, Миколаїв)
Картунов О. В., д-р політ. наук, проф. (Україна, Київ)
Кізіма С. А., д-р політ. наук, проф. (Білорусь, Мінськ)
Котигоренко В. О., д-р політ. наук, проф. (Україна, Київ)
Крась І., д-р хабілітований, проф. (Польща, Ченстохов)
Лапина С. В., д-р соц. наук, проф. (Білорусь, Мінськ)
Макаренко Л. Л., д-р пед. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Остапенко М. А., д-р політ. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Римаренко С. Ю., д-р політ. наук, проф. (Україна, Київ)
Срогошу Т., д-р хабілітований, проф. (Польща, Ченстохов)

Гілея: науковий вісник. Збірник наукових праць / Гол. ред. В. М. Вашкевич. – К. : «Видавництво «Гілея», 2017. – Вип. 126 (11). – 531 с.

Концепція збірника базується на багатоплановому науковому висвітленні проблем інформаційної цивілізації, що формується. Основні рубрики охоплюють галузі історичних, філософських та політичних наук. Розрахований на фахівців гуманітарних та соціально-політичних наук.

6. Paquin S. Quelle place pour les provinces canadiennes dans les organisations et les négociations internationales du Canada à la lumière des pratiques au sein d'autres fédérations? / S. Paquin // Canadian Public Administration. – 2005. – №48 (4). – P.477–505.

7. Paquin S. Le fédéralisme d'ouverture et la place du Québec (et des autres provinces) dans les négociations internationales: rupture dans la continuité? / S. Paquin // Canadian Foreign Policy Journal. – 2014. – №20 (1). – P.29–38.

Kalytchak R. H., PhD in Political Science, Associate Professor of the Department of International Relations and Diplomacy of the Faculty of International Relations of the Ivan-Franko National University of Lviv (Ukraine, Lviv), kalytchak@hotmail.com

Subnational factor in the relations between the EU and third countries: the case of Canada

The article analyzes how and to which extent a new generation of EU free trade agreements with third countries encourages or discourages the engagement of subnational units by exploring the case of Canada. It also focuses on the opportunities and challenges of the federal-provincial interaction in international affairs in this North American country. The article argues that an existing institutional setting was a key reason for including directly provinces in the negotiation between Canada and the European Union. However, a complex nature of the free trade agreement was a significant complementary incentive for increasing the role of Canadian subnational units. This article paves a way to further discussions on the EU potential to influence domestic arrangements of non-member countries, including Ukraine.

Keywords: subnational factor, free trade agreement, Canada, the European Union.

* * *

УДК 341(470:571)

Слюсаренко І. Ю.,

кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародних відносин та міжнародного права, Київський університет ім. Бориса Грінченка (Україна, Київ), i.sliusarenko@kubg.edu.ua

Особливості політики Російської Федерації щодо оформлення кордону з державами пострадянського простору

Мета статті полягає в розгляді особливостей політики Російської Федерації щодо оформлення кордону з державами пострадянського простору. Дослідження виконано на основі аналізу документів та інформаційних повідомлень та компаративному аналізі отриманих даних. Застосування цих методів показало, що з восьми держав пострадянського простору процес міжнародно-правового оформлення державного кордону Російської Федерації завершено повністю лише з Литовською республікою. Існують серйозні проблеми з оформленням державного кордону з Грузією – визнає самопроголошені Абхазьку Республіку та Республіку Південна Осетія, та Україною – анексувала частину території Автономну Республіку Крим, а також здійснює втручання у внутрішні справи України шляхом конструювання та підтримки сепаратизму на частині Донецької та Луганської областей.

Ключові слова: державний кордон, демаркація, Російська Федерація, пострадянський простір, сепаратизм.

Одним з принципів суверенної держави є чітко обкреслена лінія державного кордону, що забезпечує достатній рівень безпеки її території. В сучасних міжнародних відносинах лінії проходження кордонів між державами залишаються джерелом суперечностей та конфліктів, а процес делімітації і демаркації державного кордону часто узалежнений від позиції сильнішої держави, яка диктує свої правила шляхом застосування різних варіантів сили.

Після 1991 року Російська Федерація (далі – РФ) постала перед необхідністю оформлення державного кордону з новими незалежними державами, які виникли після розпаду СРСР: Естонією, Латвією, Литвою,

Білоруссю, Україною, Грузією, Азербайджаном та Казахстаном.

Непростий процес делімітації кордону РФ з країнами пострадянського простору, а також нова Концепція зовнішньої політики держави [21], де вказано про необхідність активізації процесу міжнародно-правового оформлення державного кордону, зумовлюють необхідність аналізу особливостей політики оформлення державного кордону Росії з країнами пострадянського простору.

Проблема оформлення державного кордону РФ з державами пострадянського простору відображена в роботах російських науковців. М. В. Остроухов дослідив проблему міжнародно-правового оформлення кордону РФ із суміжними державами станом на 2009 рік [16]; М. М. Межевич проаналізував історію формування та сучасне значення російсько-єстонського кордону станом на 2007 рік; А. В. Бухаров висвітлює російсько-єстонські відносини через призму національних інтересів станом на 2014 рік, С. В. Голунов вивчив історію формування російсько-казахського кордону станом на 2005 рік [3]. Ґрунтовно досліджено міжнародно-правовий аспект розбудови українсько-російського кордону станом на 2015 рік в роботах провідного українського юриста-міжнародника О. В. Задорожного [7; 8]. Необхідно комплексно розглянути проблему на даному хронологічному етапі та у зв'язку з докорінною зміною безпекової ситуації в Європі.

Мета роботи – дослідити особливості політики РФ щодо оформлення державного кордону з державами пострадянського простору.

Джерелами первинної інформації для дослідження окресленої проблеми стали результати аналізу Концепції зовнішньої політики Росії [22], інформаційних довідок азербайджанських [1], російських інформаційних агентств [10–13; 15; 18; 19] та міністерств закордонних справ РФ та Казахстану [4; 20]. Отримані данні будуть структуровані у вигляді таблиці для компаративного аналізу стану оформлення державного кордону РФ на пострадянському просторі. Необхідно вказати на те, що на офіційних сайтах Міністерств закордонних справ РФ та України інформація про двосторонні відносини між державами відсутня.

Кордон є одним з важливих складників національної безпеки держави. Встановлення кордону відбувається завдяки процесам делімітації та демаркації, яка є завершальним етапом оформлення державного кордону. Кордон РФ має два різновиди за особливостями оформлення: перший – успадкований від СРСР, другий – кордон, який утворився після розпаду СРСР, з колишніми республіками. Після розпаду СРСР РФ отримала проблеми з оформленням державного кордону з Японією та США, КНР, а також постала перед необхідністю врегулювання кордонів з державами пострадянського простору: Естонією, Латвією, Литвою, Білоруссю, Україною, Грузією, Азербайджаном та Казахстаном.

Серед зазначених країн Російська Федерація має найдовший кордон з Казахстаном – це близько 7512 км, який є найдовшим сухопутним кордоном у світі. Переговори щодо делімітації казахсько-російського кордону тривали від вересня 1999 року до січня 2005 року, коли під час офіційного візиту президента Н. Назарбаєва до Росії був підписаний Договір між Російською

Федерацією та Республікою Казахстан про державний кордон. Спільна комісія з демаркації казахстансько–російського державного кордону почала виконання своїх обов'язків в липні 2007 року. У травні 2009 року сторони приступили до установки прикордонних знаків на кордоні. На даний час демарковано близько 5200 км. казахстансько–російського державного кордону (близько 69% від всієї її протяжності). Встановлено понад 3000 прикордонних знаків. Процес демаркації спільного державного кордону триває [4].

Міжнародно–правове оформлення державного кордону з Азербайджаном затягнулося у зв'язку з проблемою розподілу водних ресурсів р. Самур, а також азербайджанська сторона претендувала на два населених пункти – ексклави РФ на її території. Питання вдалося вирішити після того, як 18 липня 2011 року було ратифіковано Договір між Російською Федерацією та Азербайджанською Республікою про державний кордон від 3 вересня 2010 року. Російська та азербайджанська сторони домовилися синхронізувати реалізацію цього договору зі вступом в силу міжурядової угоди про співпрацю в галузі раціонального використання та охорони водних ресурсів транскордонної річки Самур [11]. Кордон було перенесено з правого берега річки Самур на середину гідровузла, що дозволить російській стороні використовувати водні ресурси для водопостачання в рівних частках з Азербайджаном. РФ також визнала належність Азербайджану населених пунктів Храх–Уба (Палидли) та Урьян–Уба (Урьяноба), де проживали переважно лезгіни. Процес демаркації кордону між країнами триває [1].

Ще однією складовою проблеми оформлення кордону РФ є вирішення статусу Каспійського моря, яка виникла після розпаду СРСР, з появою нових суб'єктів міжнародного права – Казахстану, Азербайджану та Туркменістану. Зараз триває процес над виробленням конвенції, яка стосується статусу Каспія.

Непростою була й ситуація щодо оформлення кордону з прибалтійськими державами. Так, основною проблемою для оформлення кордону з Латвією, який становить 217 км., стала частина Псковської області (зокрема, Питалівський район Псковської області), тобто, території, якими Російська Радянська Федеративна Соціалістична Республіка поступилася їй за Ризьким мирним договором 1920 року, але повернула собі після створення Латвійської РСР. В ході прес–конференції В.Путіна під час відзначення 60–ліття Перемоги (9 травня 2005 р.) відповідаючи на питання журналістів про переговори щодо кордону з Латвією президент РФ неочікувано гостро заявив: «Не Питалівський район вони отримають, а від мертвого осла вуха» [14]. Відповідно до договору про державний кордон від 27 березня 2007 року ця територія залишилася в складі РФ [5]. Процес демаркації кордону між Латвійською республікою та РФ триває.

Державний кордон між РФ та Литовською республікою, протяжністю 227 км, є врегульованим на основі Договору про державний кордон від 24 жовтня 1997 року, який було ратифіковано 2003 року після врегулювання питання про розподіл Виштинського озера, територія якого до проголошення державами незалежності належала цілком РРФСР. Процес демаркації кордону між сторонами завершився наприкінці грудня 2015 року.

Складно відбувається процес врегулювання кордону з Естонією, який становить 294 км., адже існують суперечки через належність Печорського району Псковської області РФ та Кінгісепського району Ленінградської області, оскільки відновлена Конституція Естонії від 1992 року чітко вказує на те, що сухопутний кордон з РФ визначається Тартуським мирним договором 1920 року, а РФ розглядає цей факт, як територіальні зазіхання з боку Естонії. На даний час кордон з Естонією встановлено на односторонній основі з боку РФ [16]. Підписаний в лютому 2014 року договір про кордон з Естонією, який адміністративний кордон між РФСР та Естонською Радянською Соціалістичною Республікою визнає державним, ще не ратифіковано парламентами обох країн [20].

Оформлення кордону між РФ та Республікою Білорусь має цікаві особливості. Незважаючи на те, що фактично кордон між РРФСР і БРСР було утворено 18 грудня 1990 року на підставі двостороннього договору між республіками, а вже після розпаду СРСР РФ та Республіка Білорусь 15 квітня 1994 року підписали міжурядову угоду про співробітництво з прикордонних питань, яка передбачала створення 25 пунктів пропуску, однак вони так і не були відкриті, оскільки 6 січня 1995 року держави підписали угоду про Митний союз. Після цього було скасовано митний і прикордонний контроль, і обидві сторони ліквідували прикордонні зони [19].

Договір про створення Співтовариства Росії та Білорусі 2 квітня 1996 року, передбачав створення єдиного економічного простору, поступовий перехід до єдиного законодавства, також існувала домовленість про узгодження зовнішньої політики, питань забезпечення безпеки, боротьби зі злочинністю, охорони державних кордонів [19]. Після створення 8 грудня 1999 року Союзна держава Росії і Білорусі розпочалася розбудова спільної держави. Так, діє угода від 3 лютого 2009 року про спільну охорону зовнішнього кордону Союзна держава в повітряному просторі та створення Єдиної регіональної системи протиповітряної оборони [19]. Впродовж 2010–2011 років в рамках введення Митного Союзу Росії, Білорусі та Казахстану було формально скасовано митний та транспортний контроль [18]. Делімітація та демаркація кордонів між державами не проводилася, а двосторонні міжнародні пункти пропуску були відсутні.

Проте вже з 2014 року митний контроль посилювався, а з кінця 2016 року пунктами переходу через російсько–білоруський кордон можуть користуватися лише громадяни Росії та Білорусі. А на початку 2017 року у відповідь на підписання О. Лукашенком указу, який дозволяє представникам понад 80 країн світу перебувати на території Білорусі без візи впродовж 5 діб, очільник ФСБ РФ О. Бортніков підписав низку наказів щодо встановлення прикордонної зони в прилеглих до Білорусі Смоленській, Брянській та Псковській областях [2], тобто РФ змушена була активувати бар'єрну функцію кордону з Білоруссю.

Надзвичайно складною є ситуація з російсько–грузинським кордоном, адже указом президента Д. Медведєва від 26 серпня 2008 року визнала самопроголошені республіки Південну Осетію та Абхазію, незалежність яких не визнається переважною більшістю країн світу. Грузія вважає Південну Осетію та

Абхазію окупованими територіями, а США та країни ЄС заявили про територіальну цілісність Грузії [9]. Проте, на території самопроголошених республік розміщено російські війська. 17 лютого 2010 року президент РФ Д. Медведєв та президент самопроголошеної Абхазії відзначаючи 200-ліття входження Абхазького князівства до Російської імперії підписали низку угод, зокрема й про розміщення об'єднаної російської військової бази на території невизнаної республіки терміном на 49 років [15]. Підписання даного документу передбачає фактичний перерозподіл і воєнної інфраструктури вздовж Чорноморського узбережжя Південного Кавказу.

Згідно з офіційними даними, в Абхазії розміщено близько 1300 військовослужбовців–контрактників, які відносяться до угруповання прикордонних військ ФСБ РФ в Абхазії. Дане угруповання охороняє та обороняє 215 км водного простору, 98 км сухопутного кордону та 39 км – річкового

кордону. З урахуванням об'єктів та чисельності військ Міністерства оборони самопроголошеної республіки – 1500 військовослужбовців, то чисельність військовослужбовців вища ніж в часи СРСР. До складу об'єднаної бази увійшли колишні миротворчі об'єкти, воєнний аеродром Бомбора (Гудауті), воєнний полігон та частина морської бухти під Очамчирою, спільні російсько–абхазькі військові гарнізони, які дислокуються на півночі Кодорської ущелини та поблизу ГЕС на річці Інгури. Також воєнно–адміністративні та медичні об'єкти (санаторії та будинки відпочинку) будуть розміщені в Сухумі, Гаграх, Гудауті, Нолвому Афоні, Ешерах та інших населених пунктах Абхазії [13].

Паралельно РФ реалізовувала подібну політику й щодо повного контролю над Південною Осетією. Так, 7 квітня 2010 року міністри оборони РФ та самопроголошеної Південної Осетії підписали угоду про об'єднану російську військову базу на території Південної

Таблиця 1.

Стан оформлення державного кордону РФ з державами пострадянського простору

№	Країна	Двосторонні договірні документи про державний кордон	Спірні або невирішені питання	Демаркація
1.	Казахстан	Договір між Російською Федерацією і Республікою Казахстан про державний кордон. Від 18 січня 2005 року	Континентальний шельф Каспійського моря	Незавершена
2.	Україна	Договір між Україною і Російською Федерацією про українсько–російський державний кордон від 28 січня 2003 року	Делімітація та демаркація морської ділянки кордону в Азовському та Чорному морях, анексія РФ частини української території (АР Крим)	Незавершена Відсутній контроль над частиною території
3.	Литва	Договір про російсько–литовський державний кордон від 24 жовтня 1997 року	–	Завершена (2015 р.)
4.	Латвія	Договір між РФ та Латвійською республікою про російсько–латвійський державний кордон від 27 березня 2007 року	–	Незавершена
5.	Естонія	Договір про російсько–естонський державний кордон від 18 лютого 2014 року (нератифікований)	Належність Печорського району Псковської області РФ та Кінгісепського району Ленінградської області	Незавершена. Односторонній порядок демаркації РФ
6.	Білорусь	Договір про створення Союзної держави від 8 грудня 1999 року	–	Не здійснюється
7.	Грузія	–	РФ визнає самопроголошені Південну Осетію, Абхазію	Незавершена. Відсутній контроль над частиною території
8.	Азербайджан	Договір між Російською Федерацією та Азербайджанською Республікою про державний кордон від 3 вересня 2010 року	Континентальний шельф Каспійського моря	Незавершена

Осетії [12]. На основі даної угоди в самопроголошеній республіці розміщена 4-а об'єднана російська воєнна база, завданням якої є захист суверенітету та безпеки РФ та Південної Осетії. 30 квітня 2009 року між сторонами було укладено угоду, згідно з якою Південна Осетія делегувала російській стороні повноваження щодо охорони свого кордону з Грузією. Ці функції здійснює Прикордонне управління ФСБ РФ в Республіці Південна Осетія [10].

В 57 статті Концепції зовнішньої політики РФ чітко вказано, що «російськими пріоритетами є становлення Республіки Абхазія та Республіки Південна Осетія як сучасних демократичних держав» [21]. Окрім визнання самопроголошених республік, Російська Федерація для забезпечення цілісності своєї державної території, захисту та охорони власного кордону розташовує власні збройні сили на території іноземних держав, зокрема й підрозділи прикордонних військ ФСБ Росії (наприклад, прикордонні та оперативні групи в Киргизській, Таджикиській, Білоруській, Казахській республіках і Туркменістані) [20, с. 11].

Складно проходив процес демаркації та делімітації кордону з Україною. Не зважаючи на підписання ще 28 січня 2003 року Договору між Україною і Російською Федерацією про українсько-російський державний кордон, так і не демарковано сухопутну ділянку кордону, а морська ділянка кордону не була навіть делімітована. Поглиблення Україною відносин з ЄС спричинило в лютому 2014 року зміну політики РФ щодо територіальної цілісності України. Відторгнення РФ частини території України – АР Крим розглядається українською стороною як анексія [6], а Постановою №129–VIII від 27 січня 2015 року Верховна Рада України визнала РФ державою-агресором.

У зв'язку із тим, що за підтримки та втручання РФ на частині територій Луганської та Донецької областей весною 2014 року проголошено Луганську та Донецьку народні республіки (ЛНР та ДНР), Україна не має можливості контролювати значну частину кордону з РФ.

Данні отримані внаслідок моніторингу та аналізу первинних та вторинних джерел інформації покладено в основу таблиці, яка відображає стан оформлення російського кордону з державами пострадянського простору, де демаркація розглядається, як завершальний етап оформлення кордону.

Таким чином, з сімома державами з восьми держав пострадянського простору, з якими Росія має спільний кордон, процес його міжнародно-правового оформлення є незавершеним, або не проводиться (Білорусь). Особливо складною є ситуація щодо кордону з Грузією та Україною.

Російська Федерація визнає самопроголошені республіки на території Грузії (Південна Осетія, Абхазія), нею анексовано частину території України – АР Крим, а також здійснюється пряме втручання у внутрішні справи держави шляхом конструювання та підтримки сепаратизму на частині Донецької та Луганської областей. Зазначимо, що дії РФ на території цих областей потребують додаткового дослідження та оцінки цих дій, відповідно до норм міжнародного-права, відповідними органами.

Характерною особливістю політики розбудови державного кордону Російською Федерацією є підтримка самопроголошених республік на кордонах з власною

територією, пізніше – підписання з ними угод про розміщення військових об'єктів та баз та контроль над спільним кордоном спеціальними підрозділами спецслужб РФ. Також намітилася тенденція з боку РФ до демаркації кордону в односторонньому порядку, як це сталося з Естонією.

Незавершеність оформлення кордону РФ з переважною більшістю пострадянських держав може розглядатися як фактор геополітичного впливу РФ у регіоні та потребує подальших досліджень.

Список використаних джерел

1. Азербайджан и Россия проведут очередной раунд переговоров по демаркации границ [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://azeri.today/articles/7456/>. – Заголовок с экрана.
2. Глава ФСБ поручил установить пограничную зону в приграничных с Белоруссией регионах РФ [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://tass.ru/politika/3989927>. – Заголовок с экрана.
3. Голунов С. В. Российско-казахстанская граница: проблемы безопасности и международного сотрудничества: монография. – Волгоград: Изд-во ВолГУ, 2005 – 420 с.
4. Делимитация и демаркация государственной границы. МЗС Республики Казахстан [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://mfa.gov.kz/index.php/ru/vneshnyaya-politika/aktualnye-voprosy-vneshnej-politiki-kazakhstana/delimitatsiya-i-demarkatsiya-gosudarstvennoj-granitsy>”kazakhstana. – Заголовок с экрана.
5. Договор между Российской Федерацией и Латвийской республикой о российско-латвийской государственной границе от 27 марта 2007 года [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.lawrussia.ru/texts/legal_498/doc498a558x582.htm. – Заголовок с экрана.
6. Задорожний О. В. Анексія Криму – міжнародний злочин: монографія / Укр. асоц. міжнар. права, Ін-т міжнар. відносин Київ. нац. ун-ту ім. Тараса Шевченка, Каф. міжнар. права. – Київ: К.І.С., 2015. – 572 с.
7. Задорожний О. В. Міжнародне право у відносинах України та Російської Федерації: монографія / Укр. асоц. міжнар. права, Ін-т міжнар. відносин Київ. нац. ун-ту ім. Тараса Шевченка, Каф. міжнар. права. – Київ: К.І.С., 2016. – 559 с.
8. Задорожний О. В. Порушення агресивною війною Російської Федерації проти України основних принципів міжнародного права: монографія / Укр. асоц. міжнар. права, Ін-т міжнар. відносин Київ. нац. ун-ту ім. Тараса Шевченка, Каф. міжнар. права. – Київ: К.І.С., 2015. – 712 с.
9. Медведев подписал указы о признании Южной Осетии и Абхазии [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://ria.ru/politics/20080826/150689025.html>. – Заголовок с экрана.
10. Межгосударственные отношения России и Южной Осетии [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://ria.ru/spravka/20160331/1400048137.html>. – Заголовок с экрана.
11. Министры иностранных дел России и Азербайджана обменялись грамотами о госгранице [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.rosbalt.ru/main/2011/07/18/870215.html>. – Заголовок с экрана.
12. Министры обороны РФ и Южной Осетии подписали соглашение [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.interfax.ru/photo/38/5135>. – Заголовок с экрана.
13. Мухин В. абхазский плацдарм [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://nvo.ng.ru/nvo/2010-02-18/1_abhazia.html. – Заголовок с экрана.
14. Неглинина Е. Демаркация ушей [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://www.gazeta.ru/2005/05/23/oa_158429.shtml. – Заголовок с экрана.
15. Независимость Абхазии укрепили войсками и пожарными машинами [Электронный ресурс]. – Режим доступа: www.rbc.ru/politics/18/02/2010/5704b5769a794714c9b51534. – Заголовок с экрана.
16. Остроухов Н. В. Международно-правовое оформление государственной границы Российской Федерации и сопредельных государств [Электронный ресурс] // Вестник РУДН. Серия: Юридические науки. – 2009. – №4. – Режим доступа: <http://cyberleninka.ru/article/n/mezhdunarodno-pravovoe-oformlenie-gosudarstvennoy>

17. Российско-белорусская граница. Досье [Электронный ресурс]. – Режим доступа: . – Заголовок с экрана.

18. Российско-белорусские отношения. Досье [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://tass.ru/info/3996251>. – Заголовок с экрана.

19. Российско-эстонские отношения [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.mid.ru/ru/maps/ee?currentpage=main-country>. – Заголовок с экрана.

20. Скулаков Р. М. Международно-правовая регламентация формирования государственной территории и установления государственной границы России: Автореф. ... канд. юридических наук. – Москва, 2003. – 22 с.

21. Указ Президента Российской Федерации от 30.11.2016 №640 «Об утверждении Концепции внешней политики Российской Федерации» [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.mid.ru/foreign_policy/news/-/asset_publisher/cKNonkJE02Bw/content/id/2542248

References

1. Azerbajdzhan i Rossija provedut ocherednoj raund peregovorov po demarkacii granic [Elektronnyj resurs]. – Rezhim dostupa: <https://azeri.today/articles/7456/>. – Zagolovok s jekrana.

2. Glava FSB poruchil ustanovit' pograničnuju zonu v prigraničnyh s Belorussiej regionah RF [Elektronnyj resurs]. – Rezhim dostupa: <http://tass.ru/politika/3989927>. – Zagolovok s jekrana.

3. Golunov S. V. Rossijsko-kazhastanskaja granica: problemy bezopasnosti i mezhdunarodnogo sotrudnichestva: monografija. – Volgograd: Izd-vo VolGu, 2005 – 420 s.

4. Delimitacija i demarkacija gosudarstvennoj granicy. MZS Respubliki Kazahstan [Elektronnyj resurs]. – Rezhim dostupa: <http://mfa.gov.kz/index.php/ru/vneshnyaya-politika/aktualnye-voprosy-vneshnej-politiki-kazahstana/delimitatsiya-i-demarkatsiya-gosudarstvennoj-granitsy-kazahstana>. – Zagolovok s jekrana.

5. Dogovor mezhdru Rossijskoj Federaciej i Latvijskoj respublikoj o rossijsko-latvijskoj gosudarstvennoj granice ot 27 marta 2007 goda [Elektronnyj resurs]. – Rezhim dostupa: http://www.lawrussia.ru/texts/legal_498/doc498a558x582.htm. – Zagolovok s jekrana.

6. Zadorozhnyj O. V. Aneksija Krymu – mizhnarodnyj zločyn: monografija / Ukr. asoc. mizhnar. prava, In-t mizhnar. vidnosyn Kyi'v. nac. un-tu im. Tarasa Shevchenka, Kaf. mizhnar. prava. – Kyi'v: K.I.S., 2015. – 572 s.

7. Zadorozhnyj O. V. Mizhnarodne pravo u vidnosynah Ukrai'ny ta Rosijs'koi Federacii': monografija / Ukr. asoc. mizhnar. prava, In-t mizhnar. vidnosyn Kyi'v. nac. un-tu im. Tarasa Shevchenka, Kaf. mizhnar. prava. – Kyi'v: K.I.S., 2016. – 559 s.

8. Zadorozhnyj O. V. Porushennja agresyvnoju vijnoju Rosijs'koi Federacii' proty Ukrai'ny osnovnyh pryncypiv mizhnarodnogo prava: monografija / Ukr. asoc. mizhnar. prava, In-t mizhnar. vidnosyn Kyi'v. nac. un-tu im. Tarasa Shevchenka, Kaf. mizhnar. prava. – Kyi'v: K.I.S., 2015. – 712 s.

9. Medvedev podpisal ukazy o priznanii Juzhnoj Osetii i Abhazii [Elektronnyj resurs]. – Rezhim dostupa: <https://ria.ru/politics/20080826/150689025.html>. – Zagolovok s jekrana.

10. Mezhdgosudarstvennye otnoshenija Rossii i Juzhnoj Osetii [Elektronnyj resurs]. – Rezhim dostupa: <https://ria.ru/spravka/20160331/1400048137.html>. – Zagolovok s jekrana.

11. Ministry inostrannyh del Rossii i Azerbajdzhana obmenjalis' gramotami o gosgranice [Elektronnyj resurs]. – Rezhim dostupa: <http://www.rosbalt.ru/main/2011/07/18/870215.html>. – Zagolovok s jekrana.

12. Ministry oborony RF i Juzhnoj Osetii podpisali soglasenie [Elektronnyj resurs]. – Rezhim dostupa: <http://www.interfax.ru/photo/38/5135>. – Zagolovok s jekrana.

13. Muhin V. abhazskij placdarm [Elektronnyj resurs]. – Rezhim dostupa: http://nvo.ng.ru/nvo/2010-02-18/1_abhazia.html. – Zagolovok s jekrana.

14. Neglinina E. Demarkacija ushej [Elektronnyj resurs]. – Rezhim dostupa: https://www.gazeta.ru/2005/05/23/oa_158429.shtml. – Zagolovok s jekrana.

15. Nezavisimost' Abhazii ukrepili vojskami i pozharnymi mashinami [Elektronnyj resurs]. – Rezhim dostupa: www.rbc.ru/politics/18/02/2010/5704b5769a794714c9b51534. – Zagolovok s jekrana.

16. Ostrouhov N. V. Mezhdunarodno-pravovoe oformlenie gosudarstvennoj granicy Rossijskoj Federacii i sopredel'nyh gosudarstv [Elektronnyj resurs] // Vestnik RUDN. Serija: Juridicheskie nauki.

– 2009. – №4. – Rezhim dostupa: <http://cyberleninka.ru/article/n/mezhdunarodno-pravovoe-oformlenie-gosudarstvennoj>

17. Rossijsko-belorusskaja granica. Dos'e [Elektronnyj resurs]. – Rezhim dostupa: . – Zagolovok s jekrana.

18. Rossijsko-belorusskie otnoshenija. Dos'e [Elektronnyj resurs]. – Rezhim dostupa: <http://tass.ru/info/3996251>. – Zagolovok s jekrana.

19. Rossijsko-estonskie otnoshenija [Elektronnyj resurs]. – Rezhim dostupa: <http://www.mid.ru/ru/maps/ee?currentpage=main-country>. – Zagolovok s jekrana.

20. Skulakov R. M. Mezhdunarodno-pravovaja reglamentacija formirovanija gosudarstvennoj territorii i ustanovlenija gosudarstvennoj granicy Rossii: Avtoref. ... kand. juridicheskikh nauk. – Moskva, 2003. – 22 s.

21. Ukaz Prezidenta Rossijskoj Federacii ot 30.11.2016 №640 «Ob utverzhdenii Konceptii vneshnej politiki Rossijskoj Federacii» [Elektronnyj resurs]. – Rezhim dostupa: http://www.mid.ru/foreign_policy/news/-/asset_publisher/cKNonkJE02Bw/content/id/2542248

Slusarenko I. Yu., Ph.D., assistant professor, assistant professor of the Chair of International Relations and International Law, Borys Grinchenko Kyiv University (Ukraine, Kyiv), i.slusarenko@kubg.edu.ua

Peculiarities of the policy of the Russian Federation on the formation of the border with the states of the post-Soviet space

The purpose of the article is to examine the specifics of the policy of the Russian Federation in establishing the border with the states of the post-Soviet space. The research was carried out on the basis of analysis of documents, information messages and comparative analysis of the received data. The application of these methods has shown that out of the eight post-Soviet states, the process of international legal registration of the state border of the Russian Federation has been completed only with the Republic of Lithuania. There are serious problems with the design of the state border with Georgia. The Russian Federation recognizes the self-proclaimed Abkhazian Republic and the Republic of South Ossetia. It annexed part of the Ukrainian territory – the Autonomous Republic of Crimea, and also intervenes in Ukraine's internal affairs by constructing and supporting separatism in parts of the Donetsk and Lugansk regions.

Keywords: state border, demarcation, Russia, post-Soviet space, separatism.

УДК 327

Трофимов Е. А.,

кандидат политических наук, доцент
(Россия, Благовещенск), trewal15@yandex.ru

ФОРМИРОВАНИЕ НАЦИОНАЛЬНОЙ ИДЕНТИЧНОСТИ В РОССИИ И В УКРАИНЕ: ПОЛИТОЛОГИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ

Проблема формирования национальной идентичности имеет общетеоретическую и практическую значимость, актуальность для стран с демократическим и авторитарным политическим режимом. Особое место проблема формирования национальной идентичности занимает в политических «гибридных» политиках, становясь индикатором развития политических систем.

Гипотеза исследования: процесс формирования национальной идентичности амбивалентен и коррелирует с типом политического режима. В российском политическом дискурсе формирование национальной идентичности связано с поддержанием великодержавия, стремлением stato растворить в «едином общем» самобытность многочисленных народов; в украинском – с балансированием между европейскими и «самобытными» ценностями, сочетанием умеренного национализма с русофобией. В российской и украинской политиках процесс коррекции национальной идентичности политизированы и представляют способ легитимации действующих государств.

Методы исследования: диалектический, логический, социологический.

Ключевые слова: национальная идентичность, этногенез, авторитаризм, этатизм, национальный конфликт, государственный контроль за населением.

(статья друкується мовою оригіналу)

1. Национальная идентичность: мифологизированная или осознанная реальность?

Орищенко Н. О. Простір репрезентації Прекрасної Дами: ігрова складова куртуазного культу.....	360
Šapotska N. POSTHUMANISM: GENEALOGY, STRATEGIES, PRACTICES (ПОСТГУМАНІЗМ: ГЕНЕАЛОГІЯ, СТРАТЕГІЇ, ПРАКТИКИ)	363
Сластенко Е. Ф., Ягодзинский С. Н. Философия медицины: формирование предметного поля (Філософія медицини: формування предметного поля).....	365
Сосуновський В. С. Проблемне поле соціального буття територіальної громади в сучасній Україні	368
Свистун В. В. Музичний авангард: пошук нової виразності	371
Ткаченко К. О. Професійна етика адвоката в роботі з корпораціями: ігри з законом – питання нормативності.....	376
Гриценко М. В. Забезпечення культури якості вищої освіти: зарубіжний досвід.....	379
Силадій І. Поняття педагогічного дискурсу в сучасних наукових дослідженнях	384
Червона Л. М. Принципи розвитку студентського самоврядування в університетах	388
Балагура О. О. Вплив сучасної освіти на формування особистості в суспільстві постійних змін.....	392
Левкулич В. В. Труднощі перекладу: до питання про соціокультурну зумовленість уявлень про справедливість	394
Гончаренко О. А. Педагогіка вільного часу Львівсько–Варшавської школи	398
Додонов Д. Р. Університети–переселенці: проблеми сьогодення та перспективи реінтеграції	401
Капустін С. Поняття світогляду у світлі сучасного філософсько–педагогічного дискурсу	407
Невмержицька Н. М. Соціальні пріоритети студентської молоді в контексті професійного становлення	411
Опанасюк Ю. Дистанційне навчання як наслідок еволюції традиційної системи освіти.....	417
Стасів Т. Г. Особливості базової підготовки провізорів з дисципліни «Патентознавство»	420
Струк О. А. Атестація та безперервна освіта провізорів.....	423

ПОЛІТИЧНІ НАУКИ

Щедрова Г. П. Еволюція наукових підходів у межах політологічного аналізу міжнародних організацій	427
Явір В. А. Етнополітична дезінтеграція: пошук характеристик у визначеннях суміжних наук	432
Опанасюк Т. А., Невинна Г. Я. Інститут політичної опозиції в системі владних відносин	435
Петров А. М. Методологія дослідження кризових явищ суспільно–політичних модернізацій.....	439
Бадер А. В. Чутки як компонент інформаційної складової сучасного збройного насилля	442
Гай–Нижник П. П. Українсько–російські міждержавні взаємини за президентства В. Ющенка (2004–2010 рр.): погляд з недавнього минулого	448
Деревінський В. Ф. Питання енергоефективності та енергозбереження як чинники національної консолідації в програмних документах сучасних українських партій	456
Горюнова Є. О. Проблема анексії Криму в зовнішньополітичній діяльності Європарламенту.....	459
Лепська Н. В. Проблема концептуалізації простору в сучасному суспільно–політичному науковому дискурсі	461
Сакун А. В., Кадлубович Т. І. Політика інформаційного суспільства як політика скандалу	466
Карпак О. М. Політична адаптація особистості в умовах перехідного суспільства.....	470
Куницький М. П. Особливості та тенденції мотивації поведінки політичного класу та суспільства у контексті демократизаційних змін в Україні.....	474
Вонсович О. С. «Гра м'язами» між Північною Кореєю та Сполученими Штатами Америки: наслідки для міжнародної безпеки	480
Haydanka Ye. I., Martinkovich M. Socio–Political Fragmentation and Peculiarities of Transboundary Cooperation of the Highest Self–government Body (on the example of the Trnava Region of the Slovak Republic) (Соціально–політична фрагментація та особливості транскордонної співпраці вищого органу самоврядування (на прикладі Трнавського краю Словаччини))	483
Завада Я. І. Ядерна програма Ірану в контексті ірано–ізраїльських відносин	487
Зейналова Ш. И. Необходимость обновления механизма сотрудничества и интеграции между Азербайджаном и ЕС (Необхідність поновлення механізму співпраці та інтеграції між Азербайджаном і ЄС)	491
Іщейкін К. Є. Польський досвід впровадження бюджету участі	495
Польовий Т. Є. Польсько–білоруські відносини на сучасному етапі: передумови і чинники зближення	497
Калитчак Р. Г. Субнаціональний чинник у відносинах ЄС з третіми країнами: досвід Канади	501
Слюсаренко І. Ю. Особливості політики Російської Федерації щодо оформлення кордону з державами пострадянського простору.....	504
Трофимов Е. А. Формирование национальной идентичности в России и в Украине: политологический анализ (Формування національної ідентичності в Росії і в Україні: політологічний аналіз).....	508
Аль–Азаві Хайдер Аділ Кадім. Роль Збройних Сил у формуванні безпекової й зовнішньої політики Турецької Республіки	514

НАУКОВЕ ЖИТТЯ

Моторна Т. «Кальник – столиця України...»	519
Брижицька С. А. Рецензія на збірник документів і матеріалів: Історія Національної академії наук України. 1956–1960: Частина 1. Документи і матеріали / редкол.: О. С. Онищенко (голов. ред.) [та ін.]; упоряд.: Л. М. Яременко, Г. В. Індиченко, С. В. Старовойт [та ін.]. – Київ, 2016. – 872 с.; Частина 2. Додатки / редкол.: О. С. Онищенко (голов. ред.) [та ін.]; упоряд.: Л. М. Яременко, Г. В. Індиченко, С. В. Старовойт [та ін.]. – Київ, 2016. – 1064 с.	521